

**არასრულწლოვნის განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა
2015 6 თვის ანგარიში**

1. არასრულწლოვანთა განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა

2010 წლის, ივლისში, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში შევიდა ცვლილება. ამ ცვლილებასთან ერთად ამოქმედდა კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვნების განრიდებისა და მედიაციის მექანიზმი. აღნიშნული საკანონმდებლო ცვლილებების ბაზაზე პროგრამა 2010 წლის 15 ნოემბერს ამოქმედდა და ამავე წლის 19 ნოემბერს განრიდებულ იქნა პირველი არასრულწლოვანი. თავდაპირველად, პროგრამა იყო საპილოტე და მოქმედებდა საქართველოს მხოლოდ ოთხ ქალაქში: თბილისი, რუსთავი, ქუთაისი, ბათუმი. 2011 წელს პროგრამას დაემატა ორი ქალაქი: გორი და სამტრედია. 2013 წლის აგვისტომდე პროგრამას ეტაპობრივად ემატებოდა საქართველოს სხვა ქალაქები, ხოლო 2013 წლის აგვისტოდან კი მოქმედებს მთელი საქართველოს მასშტაბით.

განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა არასრულწლოვნისთვის წარმოადგენს ერთ შანსს, გარკვეული პირობების შესრულების სანაცვლოდ განაგრძოს ცხოვრება ნასამართლობის, სასჯელის გარეშე, დაიწყოს კანონმორჩილი ცხოვრება და გადადგას ნაბიჯი წარმატებული მომავლისკენ. პროგრამა ეფექტური საშუალებაა არასრულწლოვნის მართლშეგნების ხელშეწყობის, მისი რესოციალიზაციისა და დაზარალებულის დაკმაყოფილების თვალსაზრისით.

განრიდება და მედიაცია ეყრდნობა აღდგენით მართლმსაჯულების კონცეფციას, რომელიც მაქსიმალურად ითვალისწინებს დამნაშავესა და დაზარალებულის ინტერესებს, მიმართულია დანაშაულის პრევენციაზე და ზრუნავს საზოგადოების, როგორც მთლიანობის გაჯანსაღებაზე.

თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ არასრულწლოვანმა ჩაიდინა დანაშაული, პროკურორი უფლებამოსილია დისკრეციული უფლებამოსილების საფუძველზე, არ დაიწყოს/შეწყვიტოს სისხლისსამართლებრივი დევნა და მის მიმართ გამოიყენოს განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა. არასრულწლოვნის განრიდების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ პროკურორი დაუკავშირდება პრობაციის ეროვნულ სააგენტოს, რომელიც უზრუნველყოფს არასრულწლოვნის საქმის კონკრეტული სოციალური მუშაკისთვის დაწერას. სოციალური მუშაკი შეიმუშავებს არასრულწლოვნის ბიო-ფსიქო-სოციალურ შეფასებას, შეფასების დასკვნასა და ხელშეკრულების სარეკომენდაციო პირობებს, რომლებშიც მიეთითება თუ რა კონკრეტული პირობების შესრულება იმოქმედებს დადებითად არასრულწლოვანზე და შეუწყობს ხელს მის გამოსწორებას. დასკვნის საფუძველზე პროკურორი სოციალურ მუშაკთან, ხოლო მედიაციის შემთხვევაში - მედიატორთან ერთად ადგენს ხელშეკრულების პირობებს. პირობების ჩამოყალიბებისას პროკურორი, სოციალური მუშაკი და მედიატორი ითვალისწინებენ დაზარალებულის ინტერესს და მოქმედებენ არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინებით. შესაბამისად, ხელშეკრულების პირობად შეიძლება განისაზღვროს, ზიანის ანაზღაურება ან/და დაზარალებულისთვის ბოდიშის მოხდა.

გარდა ამისა, მას შემდეგ, რაც პროკურორი მიიღებს განრიდების გადაწყვეტილებას და საქმეს ჰყავს დაზარალებული, საქმეში ერთვება მედიატორი, რომელიც არის ნეიტრალური პირი. მედიატორის მიზანია დაზარალებულსა და დანაშაულის ჩამდენ არასრულწლოვანს შორის მოლაპარაკების წარმოება, შერიგებაში დახმარება და ზიანის ანაზღაურების ფორმაზე შეთანხმება. მედიატორი დაზარალებულსა და არასრულწლოვანს აწვდის დეტალურ ინფორმაციას მედიაციის არსის, პროცედურების შესახებ და უხსნის მათ მედიაციის მნიშვნელობას. დაზარალებულის თანხმობის შემთხვევაში, მოლაპარაკების პროცესის დასრულების შემდეგ მედიატორი მართავს შეხვედრას (ე.წ. მედიაციის კონფერენციას) რა დროსაც დაზარალებული და არასრულწლოვანი პირადად ხვდებიან ერთმანეთს. ყველა მხარესთან შეთანხმებით დგება სამოქალაქო ხელშეკრულება, რომელსაც ხელს აწერენ არასრულწლოვანი, მისი კანონიერი წარმომადგენელი, პროკურორი, სოციალური მუშაკი, მედიატორი და დანაშაულის შედეგად დაზარალებული პირი. ხელშეკრულების პირობების შესაბამისად, არასრულწლოვანს მიეწოდება მისთვის საჭირო სერვისები და დაეკისრება დაზარალებულის ან/და საზოგადოების წინაშე მოვალეობები, რომელთა შემუშავებაში მედიატორიც იღებს მონაწილეობას. არასრულწლოვანს დაეხმარებიან სახელმწიფო და სხვადასხვა არასამთავრობო ორგანიზაციები.

იმ შემთხვევაში, თუ საქმეს არ ჰყავს დაზარალებული, ან დაზარალებული წინააღმდეგია მედიაციის პროცესში მონაწილეობაზე, აღნიშნული არ აბრკოლებს განრიდების პროცესს და პროკურორი უფლებამოსილია გააფორმოს არასრულწლოვანთან ხელშეკრულება განრიდების შესახებ. თუმცა დაზარალებულს უფლება აქვს ნებისმიერ დროს ჩაერთოს მედიაციის პროცესში. ხელშეკრულების გაფორმების შემდეგ, არასრულწლოვანის მიერ ხელშეკრულების პირობების შესრულებას მეთვალყურეობას უწევს სოციალური მუშაკი. არსებობს იმის შესაძლებლობა, რომ არასრულწლოვანმა არ გამოიყენოს მისთვის მიცემული შანსი და დაარღვიოს ხელშეკრულების პირობები. ამ შემთხვევაში, სოციალური მუშაკი არასრულწლოვანის საქმეს კვლავ პროკურორს დაუბრუნებს. პროკურორი კი უფლებამოსილია ხელახლა დაიწყოს სისხლისსამართლებრივი დევნა ამ არასრულწლოვანის მიმართ. ასეთი შესაძლებლობის არსებობამ კარგად უნდა დააფიქროს არასრულწლოვანი და უზრუნველყოს მის მიერ ნაკისრი ვალდებულებების ჯეროვნად შესრულება.

2014 წლის ნოემბრამდე დანაშაულის ჩამდენი არასრულწლოვანის განრიდებისა და მედიაციის პროგრამაში ჩართვა შესაძლებელი იყო იმ შემთხვევაში თუ მის მიერ ჩადენილი დანაშაული წარმოადგენდა ნაკლებად მძიმე დანაშაულს. 2014 წლის 11 ნოემბრიდან პროგრამა გავრცელდა მძიმე კატეგორიის დანაშაულებზეც. აღნიშნული ცვლილებებით შეიცვალა და დაიხვეწა 2010 წლიდან პროგრამის პრაქტიკაში გამოყენებისას გამოვლენილი ხარვეზები და სხვადასხვა პროცედურული საკითხებიც. მათ შორის, დაწესდა პროგრამაში მომუშავე პროფესიონალთათვის სამუშაო ვადები. ასევე, თუ წინათ მედიაციის შესახებ დაზარალებულს ინფორმაციას პროკურორი აწვდიდა და მხოლოდ დაზარალებულის მედიაციის პროცესში მონაწილეობაზე თანხმობის შემთხვევაში ერთვებოდა მედიატორი, დღეისათვის იგი პროცესში პროკურორის მიერ განრიდების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისთანავე ერთვება, რაც ზრდის მედიაციით დასრულებული საქმეების რაოდენობას. შესაბამისად, ამცირებს დანაშაულებრივი ქმედების შედეგად დაზარალებულსა და არასრულწლოვანს შორის წამროშობილი კონფლიქტების რაოდენობას და ზრდის, კმაყოფილ დაზარალებულთა რიცხვს.

2. 2015 წლის 6 თვეში განხორციელებული მნიშვნელოვანი აქტივობები

2015 წლის 5-7 მარტს საერთაშორისო ორგანიზაცია PH International-ის მხარდაჭერით განრიდებისა და მედიაციის პროგრამაში მომუშავე მედიატორებისთვის ჩატარდა სუპერვიზიის შეხვედრა, რომლის ფარგლებშიც მედიატორებმა აიმაღლეს კვალიფიკაცია და შეხვედრის ფორმატიდან გამომდინარე, ჰქონდათ საშუალება ექსპერტთან ერთად ემსჯელათ პრაქტიკაში გამოვლენილ სირთულეებზე.

ასევე, ევროკავშირის პროექტის „სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემის რეფორმის მხარდაჭერა საქართველოში“ მხარდაჭერით მედიაციის საკითხებში საქართველოში სამუშაო ვიზიტით მყოფი ავსტრიელი ექსპერტის მიერ ჩატარდა ერთდღიანი ტრენინგი განრიდებისა და მედიაციის პროგრამაში მომუშავე მედიატორებისათვის.

განრიდებისა და მედიაციის საკოორდინაციო მექანიზმის გაძლიერებისა და პროგრამაში მონაწილე პროფესიონალების კვალიფიკაციის ამაღლებისთვის სსიპ „დანაშაულის პრევენციის ცენტრის“ ორგანიზებით და საერთაშორისო ორგანიზაციების მხარდაჭერით 2015 წლის, 19-21 მარტს განრიდებისა და მედიაციის პროგრამაში ჩართული სარეზერვო პროკურორებისათვის, ჩატარდა ტრენინგი. ტრენინგის შედეგად, პროკურორებმა აიმაღლეს კვალიფიკაცია არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სფეროში. შეხვედრას ასევე ესწრებოდნენ პრაქტიკოსი სოციალური მუშაკი და მედიატორი.

2015 წლის მარტში, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სსიპ „დანაშაულის პრევენციის ცენტრის“ განრიდებისა და მედიაციის სამმართველოს მედიატორებისათვის სამართალში სამდღიანი ტრენინგი ჩატარდა. ტრენინგი მედიაციის სახლში გაიმართა. რის ფარგლებშიც მსმენელებს მიეწოდათ ინფორმაცია სამართლიდან იმ მნიშვნელოვანი საკითხების შესახებ, რომლებიც მათ პრაქტიკულ საქმიანობაში სჭირდებათ. ასევე, გაეცნენ სამართლის ზოგად პრინციპებს, დარგებს და სისტემებს. განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო სისხლის სამართალს. მედიატორებს, ტრენინგზე მიღებული ცოდნა, დაეხმარებათ უფრო ეფექტურად განახორციელონ პრაქტიკული საქმიანობა.

2015 წლის მაისში დანაშაულის პრევენციის ცენტრს, მედიაციის საკითხებზე მომუშავე ბელგიელი ექსპერტი, ლეუვენის უნივერსიტეტის კრიმინოლოგიის ფაკულტეტის ხელმძღვანელი ივო ერცენი ეწვია. მან იუსტიციის სამინისტროში სახელწმიფო უწყებების წარმომადგენლებთან გამართა შეხვედრა. შეხვედრის მიზანი იყო ზრდასრულ სამართალდამრღვევსა და დაზარალებულს, ასევე პატიმარსა და დაზარალებულს შორის მედიაციის ბელგიური მოდელის გაცნობა, მათი გამოცდილების გაზიარება და საქართველოში მედიაციის განვითარების სამომავლო პერსპექტივაზე მსჯელობა. ასევე, ივო ერცენმა დანაშაულის პრევენციის ცენტრის მედიაციის სახლში პრაქტიკოს მედიატორებთან ორდღიანი სამუშაო შეხვედრები გამართა, რომლებსაც იუსტიციის სასწავლო ცენტრის, გაეროს ბავშვთა ფონდის “UNICEF” საქართველოს ოფისის და პროექტ „ჰარმონიის“ წარმომადგენლები დაესწრნენ. ორდღიანი სამუშაო ჯგუფის თემა იყო სასწავლო კურსის მოდულის შემუშავება სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სფეროში მედიაციის ინსტრუმენტის ფართო გამოყენებისთვის. სამუშაო ვიზიტი ევროკავშირის პროექტის „სისხლის სამართლის სისტემის რეფორმის მხარდაჭერა საქართველოში“ ხელშეწყობით განხორციელდა.

3. პროგრამის შედეგები

2015 წლის 6 თვის განმავლობაში განრიდებულ იქნა 146 არასრულწლოვანი. აქედან არცერთ არასრულწლოვანს ჩაუდენია განმეორებითი დანაშაული. 146 განრიდებიდან 86 არასრულწლოვანის მიმართ გამოყენებულ იქნა მედიაცია და შედგა 71 მედიაციის საერთო შეხვედრა.

2010 წლიდან 2015 წლის 30 ივნისის ჩათვლით განრიდებულ იქნა 888 არასრულწლოვანი.

3.1. წარმატებით დასრულებული მედიაციის მაჩვენებელი არასრულწლოვანთა რაოდენობის მიხედვით. (საქმეებში სადაც კონკრეტული დაზარალებული არსებობდა):

	2013 წლის 6 თვე	2014 წლის 6 თვე	2015 წლის 6 თვე
წარმატებით დასრულდა	25%	16 %	59 %

3.2. წარმატებით დასრულებული მედიაციის კონფერენციები:

	2013 წლის 6 თვე	2014 წლის 6 თვე	2015 წლის 6 თვე
წარმატებით დასრულდა	15 მედიაციის კონფერენცია	13 მედიაციის კონფერენცია	71 მედიაციის კონფერენცია

3.3. 2013-2015 წლების მონაცემები:

	2013 წლის 6 თვე	2014 წლის 6 თვე	2015 წლის 6 თვე
განრიდებისა და მედიაციის პროგრამაში ჩართული არასრულწლოვნები	111 საქმე	113 საქმე	146 საქმე
აქედან კონკრეტული დაზარალებული არსებობდა	87 საქმე	107 საქმე	146 საქმე
მედიაცია შედგა	22 საქმე	17 საქმე	86 საქმე
პროცენტული მაჩვენებელი	25%	16%	59%

3.4. 2015 წლის 6 თვის სტატისტიკური მონაცემები რაიონული პროკურატურების მიხედვით:

დასავლეთ საქართველოს საოლქო პროკურატურა	1
ქუთაისის რაიონული პროკურატურა	9
ზესტაფონის რაიონული პროკურატურა	0
საჩხერის რაიონული პროკურატურა	4
სამტრედიის რაიონული პროკურატურა	0
ამბროლაურის რაიონული პროკურატურა	0
კახეთის საოლქო პროკურატურა	2

გურჯაანის რაიონული პროკურატურა	7
სიღნაღის რაიონული პროკურატურა	4
თელავის რაიონული პროკურატურა	6
სამცხე-ჯავახეთის საოლქო პროკურატურა	0
ახალციხის რაიონული პროკურატურა	5
ახალქალაქი-ნინოწმინდის რაიონული პროკურატურა	2
სამეგრელო-ზემო სვანეთის საოლქო პროკურატურა	1
ფოთის რაიონული პროკურატურა	0
ზუგდიდის რაიონული პროკურატურა	8
სენაკის რაიონული პროკურატურა	5
მესტიის რაიონული პროკურატურა	0
შიდა ქართლისა და მცხეთა-მთიანეთის საოლქო	0
გორის რაიონული პროკურატურა	2
ხაშურის რაიონული პროკურატურა	5
მცხეთის რაიონული პროკურატურა	5
ქვემო-ქართველის საოლქო პროკურატურა	0
რუსთავის რაიონული პროკურატურა	3
ბოლნისის რაიონული პროკურატურა	0
მარნეულის რაიონული პროკურატურა	4
აჭარის ა/რ პროკურატურა	0
ბათუმის რაიონული პროკურატურა	14
ხელვაჩაურის რაიონული პროკურატურა	1
ოზურგეთის რაიონული პროკურატურა	12
თბილისი	46
აფხაზეთის ა/რ პროკურატურა	0
სულ	146

3.5. 2015 წლის 6 თვის სტატისტიკური მონაცემები რეგიონების მიხედვით:

რეგიონი	რაოდენობა	
იმერეთი	13	9%
რაჭა	0	0%
კახეთი	17	12%
სამცხე ჯავახეთი	7	5%
სამეგრელო - ზემო სვანეთი	13	9%
შიდა ქართლი	7	5%
მცხეთა-მთიანეთი	5	3%
ქვემო ქართლი	7	5%
აჭარა	15	10%
გურია	12	8%
თბილისი	46	32%
მთავარი პროკურატურა/საოლქო პროკურატურები	4	3%
სულ	146	

3.6. 2015 წლის 6 თვის სტატისტიკური მონაცემები თვეების მიხედვით:

იანვარი	14
თებერვალი	16
მარტი	29
აპრილი	27
მაისი	28
ივნისი	32
სულ	146

3.7. 2015 წლის 6 თვის სტატისტიკური მონაცემები სქესის მიხედვით:

სქესი	საქმეების რაოდენობა	პროცენტული მაჩვენებელი
მდედრობით	19	13%
მამრობითი	127	87%
სულ	146	

3.8. 2014 წლის სტატისტიკური მონაცემები ხელშეკრულების ხანგრძლივობის მიხედვით:

ხანგრძლივობა	საქმეების რაოდენობა
1 თვე	13
2 თვე	67
2.5 თვე	3
3 თვე	40
4 თვე	16
5 თვე	1
6 თვე	6
7 თვე	-
8 თვე	-
9 თვე	-
10 თვე	-
11 თვე	-
12 თვე	-
სულ	146

3.9. პროგრამის მიმდინარეობა 2010-2015 წლებში (2015 წლის 30 ივნისის მდგომარეობით):

სტატუსი	მაჩვენებელი
წარმატებით დასრულებული	80%
მიმდინარე	8%
სასამართლოს განაჩენით დადასტურებული განმეორებითი დანაშაული	4%

სავარაუდო განმეორებითი დანაშაული	4%
სხვა საქმეები ¹	4%

4. განრიდებულ არასრულწლოვანთა ხელშეკრულების ხშირად გამოყენებული პირობები - სერვისები და ვალდებულებები

განათლება:

- მონაწილეობა მიიღოს საგანმანათლებლო აქტივობებში, ტრენინგებში
- ჩაერთოს მოსწავლე ახალგაზრდობის სასახლის საგანმანათლებლო წრეში
- დაესწროს საჯარო ლექციას
- ისწავლოს მუსიკალურ ინსტრუმენტზე დაკვრა
- იაროს ქართული ენის შემსწავლელ კურსზე
- ჩაერთოს ლიდერთა სახლის საგანმანათლებლო პროექტებში

სპორტი:

- იაროს სპორტის წრეზე
- ჩაერთოს „სახალისო ფეხბურთის ღია სკოლების“ პროგრამაში

ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაცია:

- გაიაროს ინდივიდუალური ფსიქოლოგიური კონსულტაცია
- გაიაროს ოჯახური ფსიქოლოგიური კონსულტაცია
- გაიაროს ფსიქოლოგთან კონსულტაცია აგრესიის მართვის და თვითკონტროლის საკითხებზე
- ჩაერთოს ტრენინგ კურსში — „ჯანსაღი ცხოვრების წესის მხარდაჭერა“, „ასერტული ქცევა“, „ბრაზის მართვა“, „ცხოვრებისეული ფასეულობები“, „აზარტული თამაშებისადმი დამოკიდებულების დაძლევა“, „კომუნიკაციის უნარები“, „სოციალური უნარები“, „მორალური ზრდა“, და სხვ.
- ჩაერთოს პროექტში „არასრულწლოვანთა დანაშაულის პრევენცია აღდგენითი პროგრამის გამოყენებით“, რომელიც მიმართულია არასრულწლოვნის მიერ დანაშაულის გენეზისზე და დანაშაულისადმი დამოკიდებულების შეცვლა-გააზრებაზე

სერვისები პროფესიული განვითარებისათვის:

- იაროს უცხო ენის შემსწავლელ კურსებზე
- იაროს კომპიუტერული პროგრამების შემსწავლელ კურსებზე
- იაროს პროფესიულ საგანმანათლებლო ცეტრში პროფესიის შესწავლის მიზნით
- იაროს მართვის მოწმობის გამოცდისათვის მოსამზადებელ კურსზე
- იაროს ხის კვეთის კურსებზე

დაზარალებულის წინაშე ვალდებულებები

- დაეხმაროს დაზარალებული ორგანიზაციის თანამშრომლებს ზიანის ანაზღაურების მიზნით
- დაეხმაროს დაზარალებული ორგანიზაციის მადაზიის პერსონალს სხვადასხვა საქმიანობაში

¹ შეწყვეტილი საქმეები დანაშაულის დეკრიმინალიზაციის ან სხვა მიზეზით.

- დაეხმაროს დაზარალებულს საოჯახო საქმეებში
- აანაზღაუროს ზიანი
- დაზარალებულს მოუხადოს ბოდიში

საზოგადოებრივად სასარგებლო აქტივობები:

- დაეხმაროს შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებს გადაადგილებაში
- მიიღოს მონაწილეობა ტყე-პარკის დასუფთავებაში
- მიიღოს მონაწილეობა სხვადასხვა სახის მოხალისეობრივ აქტივობებში
- ისწავლოს ქსოვა და შექმნილი ნივთები გადასცეს მზრუნველობამოკლებულ ბავშვებს
- ექსკურსიაზე გამგზავრებამდე, მოიძიოს ინფორმაცია მოსანახულებელი ისტორიული ძეგლების შესახებ და გაუწიოს მეგზურობა თანაკლასელებს
- განახორციელოს მოხალისეობრივი საქმიანობა ხანდაზმულთა პანსიონატში
- უფასო სასადილოდან საკვები მიუტანოს მოხუცებულებს
- მიიღოს მონაწილეობა გამწვანებაში
- მიიღოს მონაწილეობა ტაძრის სარემონტო სამუშაოებში
- დაეგემოს სპორტული ღონისძიება
- დაეხმაროს თანატოლს უცხო ენის შესწავლაში
- განახორციელოს ვიზიტები გსმ ბავშვთა დღის ცენტრში და მომსახურე პერსონალთან ერთად იზრუნოს იქ მყოფ ბავშვებზე
- წაუკითხოს ლექსი, ან მოთხრობა ბავშვთა სახლის აღსაზრდელებს
- მეგობრების დახმარებით განახორციელოს ეკლესიის მიმდებარე ტერიტორიის დასუფთავების აქციის ორგანიზება
- მეგობრების დახმარებით შეაგროვოს საბავშვო ლიტერატურა და გადასცეს მცირე საოჯახო ტიპის სახლის აღსაზრდელებს